

Omek

Behár-Bechukotáj 5785
2025. május 22.

IV. évfolyam, 30. szám

Mi történik, ha (majdnem) mindnyájan Izraelben leszünk?

A mostani hetiszakasz középpontjában a hetedik [smitá] év áll. Bizonyos szempontból azonban a hét smitá évet követő *jo vé*l (vagyis ötvenedik) év még nagyobb jelentőséggel bír. Ugyanis Izrael földjének szentségét a Tóra számos szempontból a *jo vé*ltől teszi függővé:

„A héber rabszolga törvénye [...], az örökségek mezejének törvénye [...], a fallal körülvett városok törvénye [...], a jövevény lakos [gér tosáv] törvénye csak akkor érvényes, amikor a jöveült gyakoroljuk.” (Arachin 29a)

A gyakorlatban ezek közül talán a leginkább aktuális a *gér tosáv* törvénye: ha egy nem zsidó **magára vállalja Noé fiainak 7 parancsolatát, akkor ezáltal jogot szerez Izrael földjén való letelepedésre**. Amíg azonban a *jo vé*lt nem gyakoroljuk, nem tudunk fogadni ilyen jövevényeket (hanem csak ún. *gér cedek* – jámbor jövevényt, aki minden más parancsolat tartását is vállalja).

A *jo vé*l gyakorlása pedig attól függ, hogy a zsidó nép mekkora hányada él Izraelben:

„Amióta Reuvén, Gád törzse és Menáse törzsének fele száműzöttetett, megszűnt a jöveült, ahogyan írva van: 'és hirdessetek szabadságot a föld minden lakosának' – akkor, amikor a lakosai rajta vannak, és nem akkor, amikor egy részüket elűzték.” (Arachin 32b, Mózes 3., 25:10 alapján)

Ezt a törvényt Rámbám úgy értelmezi, hogy valóban mindenkinek ott kell élnie: Izrael mind a 12 törzsének, mégpedig mind-

IMPRESSZUM

Az *omek* szó jelentése: mélység. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség

Székhely: 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2.

Felelős kiadó-szerkesztő:

Szántó-Várnagy Binjomin

Lapterv: Novák Tamás

Borítókép: Haley Black @ Pexels

Terjesztés: Vida Ákos

Megjelenik 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

EVERGENS
RECLAIM YOUR BIRTHRIGHT

egyiknek az eredeti helyén (ld. *Semitá* 10:8). Az, hogy ez megvalósulhat-e a jövőben, érdekes vita tárgyát képezi a Talmudban¹.

Más magyarázók szerint azonban elegendő az, ha a nép többsége Izrael földjén él (pl. *Ritvá Ketubot* 25a, *Chinuch* 385). Ez pedig bizonyos becslések szerint 10-20 éven belül be fog következni².

Vannak más micvák is, melyek szintén függenek attól, hogy hányan élünk Izrael földjén. Ezeknél ugyan nincsen a *jovél* év jelentősége külön megemlítve, viszont a kettő kéz a kézben jár: ha Izraelben él a nép többsége, akkor a *jovél*t is gyakorolnunk kell majd, és ezt csak úgy tehetjük meg, ha a többség ott él³.

Ilyen például a *chálá*, vagyis a tészta gyúrásakor egy rész levétele (ld. *Nidá* 47a), valamint a legtöbb vélemény szerint a *trumá* és a *máászer* – kohénoknak és levitáknak járó adományok a terményből (ld. *Peszáchim* 44a, *Rámbám Trumot* 1:26).

Így a gyakorlatban szinte minden olyan törvény, ami a földdel kapcsolatos, a *jovél* gyakorlásától függ.

Felmerülhet a kérdés, hogy miért éppen a *jovél* év az, aminek a jelentősége ennyire kiemelkedik minden más Izrael földjéhez kapcsolódó micva közül?

Egyrészt, a *jovél* év egy különleges alkalom, ami 50 évenként történik meg – egy átlagos ember életében feltehetően legfeljebb 2 alkalommal. Ünnepest és rendkívüli, erősen kapcsolódik a megváltás tökéletes állapotához. Ezt tükrözi az

is, hogy a *geulá* (kiváltás vagy megváltás) szó gyökbetűi a hetiszakaszban 19-szer szerepelnek, különböző témák kapcsán megemlítve.

Másrészt a *jovél* a közösség egészéről szól. A *smitá* évben pontosan ugyanazok a tilalmak érvényesek a föld művelésére. Mégis, a *jovél* év kapcsán ugyanezek a kifejezések többes számban állnak (pl. „*ne arass*” helyett „*ne arassatok*”).

Ahogy a Talmud is kiemeli, a *jovél* év során „*a föld minden lakosának*” szabadságot hirdetünk. A *jovél* az a pillanat, ami összeköt, összegyűjt minket az időben, ugyanúgy, ahogyan Izrael földjének kell lenni annak a helynek, ami összegyűjt minket. Eszerint az is jobban érthető, hogy miért kell a *jovél* év kezdetekor megfűjni a sófárt⁴ (25:9).

Mindezek után joggal merülhet fel a kérdés: vajon mindez azt jelenti, hogy **Izrael földjének a szentsége mintegy „hiányos” mindaddig, amíg el nem érjük azt a kritikus pontot, amikor már ott lakik népünk többsége?**

A Talmud híres mondása szerint „*az első szentség csak a maga idejére szentelt, a második szentség a jövőre is vonatkozik*” (pl. *Sevuot* 16a). Láthattuk azonban, hogy mégis számos olyan törvény van azonban, amelyeket tórai szinten egyelőre nem tudunk gyakorolni.

A Szentély területére nem léphetünk mindaddig, amíg tisztátalanok vagyunk – ez a tórai tilalom a legtöbb vélemény szerint érvényes napjainkban is⁵.

1 Bővebben lásd *Visszatér-e valaha a 10 elveszett törzs?*, Orti.hu / Omek magazin III. évf. 19. szám, 2024. január 19.

2 Ezekről jó összefoglaló található például Rabbi Anthony Manning oldalán (rabbimanning.com, *Implications of the Majority of Jews Living in Israel*).

3 Éppen a hetiszakaszunkban szereplő *smitá* év jelent érdekes kivételt. Hiszen ennél lenne a leglogikusabb a *jovél*lel való kapcsolat, a Talmud ezt azonban mégsem említi. Ezért ezen a Talmud magyarázói vitatkoznak – *Rámbám* kijelenti, hogy ez is a *jovél*től függ (*Semitá* 10:9), és a legtöbb rabbi elfogadja, hogy napjainkban rabbinikus.

4 Továbbá a *jovél* szó maga is kürtfúvást jelent (ld. *Mózes* 2., 19:13).

5 Ld. *Rámbám*, *Bét Hábechirá* 6:14. A kapcsolódó vita hátterét ld. Hakirah 10, Winter 2010, *Entering the Temple Mount – in Halacha and Jewish History* (hakirah.org). Noha a terület pontos meghatározásán vannak viták, a Templom hegyet látogató vallásos turisták viszont rabbinikus vezetés alapján csak oda mennek, ahol azt minden vélemény megengedi.

Bár nem tórai, de mutatja a Szentföld fontosságát a Ketubot traktátus legutolsó misnája, valamint az ahhoz tartozó hosszú talmudi diskurzus: ha egy férj és feleség nem tud megegyezni, hogy Izraelben éljenek-e, akkor az, aki nem akar ott élni, elveszíti a jogát a ketubához (*Misna Ketubot* 13:11, *Sulchán Áruch* EE 75). Ugyanitt ír arról a tilalomról, amely alapvetően megtiltotta Izrael földjének elhagyását alaposabb indoklás nélkül (ld. *Ketubot* 111a). A lehetséges könnyítések ügyében ld. *Halachically Speaking*, Vol 16 Issue 7, *Leaving Eretz Yisrael* (thehalacha.com).

Smitá és jovél – az emberek pihenése vagy a földé?

A Tóra előírja, hogy a hetedik [smitá] évben a földet nem művelhetjük:

„De a hetedik évben szombatok szombatja legyen a földnek, szombat az Örökkévalónak: meződet ne vedd be, szőlődet ne mессd meg. Aratásod utónövését ne arasd le, szőlődet ne szüreteld.” (Mózes 3., 25:4-5)

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy mind a szőlő, mind a gabona esetében tilos mind a termes-gondozás, mind az összegyűjtés.

Ahogy mostanság, az omerszámlálás napjaiban megszokhattuk, hogy hét hetet számolunk, ugyanez az évek is igaz: a hétszer hét év után az ötvenedik év különleges. Ez a *jovél*:

„Jovél az, az ötvenedik év legyen nektek. Ne vessetek, és ne arassátok az utónövést, és ne szüreteljétek a szőlőt.” (25:11)

A gyakorlatban pontosan ugyanazok a tilalmak érvényesek a *jovél* évben is, mint a *smitá* évben (ld. Rámbám, Hilchot Smitá 10:15). Így a 49. és az 50. év igazán különleges, hiszen ilyenkor két egymást követő évben nem műveljük a földet.

Azonban ha közelebből megvizsgáljuk, a fenti, *jovél*-ről szóló mondatban nem találjuk meg mind a négy tilalmat, ami a *smitá* évnél szerepelt. Hiányzik ugyanis közülük a szőlő gondozására vonatkozó eset. Vajon miért?

Ahhoz, hogy ezt megértsük, vizsgáljuk meg közelebből a *smitá* és a *jovél* év közötti különbséget. A *jovél* év lényegét így foglalja össze a Tóra:

„És szenteljétek meg az ötvenedik évet, és hirdessetek szabadságot az országban, **minden lakójának**. Jovél legyen az **nektek**, és térjete vissza, minden ember az ő örökségéhez, és mindenki a családjához térjen vissza.” (25:10)

A *jovél* év címzettje tehát az ember. A *smitá* év pihenése ezzel szemben a földnek szól⁶:

„Ha bementek az országba, amit adok nektek, **pihenjen a föld** szombatot az Örökkévalónak. [...] a hetedik évben szombatok szombatja legyen **a földnek**.” (25:2-4)

Ha pedig a földnek kell pihennie, akkor természetesen a *smitá* évben szőlő gondozása is éppolyan tilos, mint a többi munka. A *jovél* évben viszont, amikor az emberek pihenésén van a hangsúly, nincsen megemlítve a szőlő gondozása, mivel a négy tilalom közül ez az, ami talán a legkevésbé fárasztó munka. Míg a gabona a létfenntartásunkhoz szükséges, addig a szőlő a gazdagságot, a luxust jelképezi.

A gyakorlatban azonban a *jovél* évben is tilos a szőlőt művelni. Akkor mégis miért fontos, hogy a föld vagy az ember pihen?

A legjelentősebb különbség [náfká miná] az, ha egy nem zsidót kérünk a földünk művelésére, vagy akár bérbe is adjuk neki azt. Érdekes módon ez az az eset, amiben a *smitá* év szigorúbb még a szombatnál is.

Hiszen míg szombaton 39 tórai munkatilalom van érvényben (ld. Misna Sábát 7:2), addig a *smitá* évben kizárólag a földműveléssel kapcsolatos munkák a tilosak. Telefonálnunk, utaznunk, tüzet gyújtánunk vagy kereskednünk a *smitá* év hétköznapijain természetesen éppúgy szabad, ahogyan minden más évben.

Ha viszont egy nem zsidót kérünk munkavégzésre szombaton, akkor az – ha nem a megfelelő feltételeket figyelembe véve tesszük – rabbinikus tilalomba ütközik. A *smitá* évben azonban ugyanez nem pusztán rabbinikus, hanem tórai tilalom.

⁶ Számos későbbi Talmudmagyarázó építette elméletét a *gávrá* [ember] és *chefce* [tárgy] közötti különbségtételre, melyek közül talán a legelső említést a *Nedárim* 2b oldalán találjuk meg, ahol a *fogadalom*

[*néder*] és *eskü* [*svuá*] közötti különbséget foglalja így össze: „*míg a fogadalom a tárgyat tiltja meg, addig az eskü az embert tiltja meg a tárgyról*”.

Hiszen ha a tilalom nem az emberen, hanem a földön van, akkor a föld szempontjából lényegtelen, hogy éppen egy zsidó vagy egy nem zsidó műveli.

Avraham Jichák Kook rabbi (1865-1935), Izrael földjének első askenázi főrabbija könyvet írt a hetedik évről Sábát Háárec (A föld szombatja) címmel. Ennek a könyvnek rögtön az első fejezetének első pontjában ezt a témát tárgyalja. Idézi azokat a véleményeket, melyek szerint a bérbeadás vagy dolgoztatás nem zsidó által tórai tilalom. Utána viszont más véleményeket is idéz, melyek ezzel vitatkozva azt állítják, hogy a föld pihentetése is csak zsidó földműves munkájára vonatkozik.

Az igazság azonban az, hogy nehéz eldönteni, hogy melyik véleménynek van igaza. A könnyítő vélemény szerint nem érthető, hogy miért hangsúlyozza a Tóra a föld pihenését. A szigorító véleménynek azzal támadhat nehézsége, hogy hogyan értelmezi ezt a Misnát: „erősítjük a nem zsidók kezét a hetedik évben a béke útjai miatt”⁷.

Ha igaz a feltételezésünk, hogy a *javél* év különbözik a *smitától* abban, hogy az ember vagy a föld pihen, akkor abból az is következik, hogy a *javél* évre nem vonatkoznak a nem zsidónak való bérbeadás-dolgoztatás szigorításai. Legálábbis nem tórai, hanem rabbinikus tilalom van ilyenkor érvényben⁸.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 18:47 és 20:05 között.
Szombat kimenetele: 21:24.

A zsinagógában **péntek este** 18:00-tól tanulás, majd minche. 18:30-tól Kábálát Sábát.
Péntek esti vendégünk: Kácsor Zsolt író.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 8:48-ig.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.
Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Jövő szerdán (május 28-án): **Sziván hónap újjholdja**.
A hónap jellege⁹ a zsidó hagyományban: *járás*.
Molád (újjhold pontos ideje): május 27-én kedd reggel 9:14 + 10 másodperc (3 *chálákim*).

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában május hónapban:

Május 10-én, *Ácháre Mot-Kedosim* szombatján és
Május 24-én, *Behár-Bechukotáj* szombatján (**ezen a héten!**) 9:00-kor.

Mázl tov! Az e heti szombat reggeli imán *Szántó Laura Mira* bát micváját is ünnepeljük közösségünkben. Mindenkit szeretettel várunk!

Sábát sálom! Gut sábesz! Chodes tov!

⁷ *Misna Seviit* 4:3. Ezt a Talmud úgy érti, hogy mondhatjuk nekik azt, hogy „legyetek erősek!” (*Gitin* 62a). Nehezen érthető, hogy ha magának a földnek kell pihennie, akkor hogyan is mondhatnánk ilyet.

⁸ Részletesebb tárgyalás található a témában a fenti, *Seviit* traktátusban szereplő misnára írt *Ori Vejisi* c. magyarázatban, mely inkább

a szigorítás felé hajlik.

⁹ A *Széfér Jecirá*, az egyik legkorábbi hagyományos kabbalisztikus szöveg, mely az 5. fejezetében a 12 hónapot az ember 12 képességének felelteti meg (beszéd, gondolat, járás, látás, hallás, cselekvés, együttlét, szaglás, alvás, izgatottság, ízelelés, nevetés).